

Vse kar živi, potrebuje živeža, in ta živež velja (košča) več ali manj denarja. Kdor tedaj dela, tak nekoliko pridela, kar se vjema z njegovim živežem, ki ga z delom plačuje. Kdor ne dela, si napravi stroške, ki jih z nobeno rečjo ne povrača.

Rekel je nekdašnji moder kralj: „Ako bi le mogel, nobenega postopača bi ne terpel v svojem kraljestvu; zavaljo takih, kateri ne delajo, morajo drugi pomanjkanja terpeti“. Te besede se pa tako razložijo: Če lenih ne opravi dela, ki ga je v družbi človeški opraviti dolžan, je očitno, da morajo drugi namesto njega delati ali za-nj se truditi. Razun večjih del je še mnogotero manjših opravil pri vsaki hiši, postavimo: presti, plesti, tkati, in več drugih drobnih del, s katerimi se večidel ženstvo peča, ki jih med velikim delom lahko opravlja in vendar ne zamuja poglobitnega. Koristno je, da mala hišna družinica drobičke dneva in večera s takim delom spolnuje. Veliko dobička znesse število malih opravil pri hiši skozi leto in dan, toliko več pa po celi deželi in po celi državi. Marsiktera družinica, ktera je čas prav obračala, si je čez leto med poglobitnim delom veliko vatlov platna napredla, druga pa, ki je to zanemarila in se je lenila, ni nič pridelala, dasiravno je bila v potrebah. Ni ne prazna beseda, da „čas je denar“, in resničen je naš stari pregovor: Zerno do zerna pogača, in kamen do kamena palača! Vsak človek, kdor dela — del je pa mnogotero na svetu, z roko in glavo — je časti vreden, naj je kdor koli; vsak pa, ki le lenobo pase in vživa le, kar so mu drugi pridelali, ni vreden piškavega oreha, naj je kdor koli.

L—c.

Starozgodovinske čertice.

Rimsko-slovenska postaja Surontium.

Spisal Davorin Terstenjak.

Rimsko postajo, iz table Peutingerjeve znano, ktera je bila na cesti od Viruna v Ovilio (Wels), z imenom Surontium, išče Muhar¹⁾ v dnešnjih Suricah (Zeiring) na gornjem Štorskem in z vso pravico. Terg stoji kraj reke Surice in je po tej reki ime dobil²⁾.

Korenika imena Surontium je sansk. su, „befeuchten, tröpfeln, abwaschen“, iz ktere je s sufiksom ra — sura = voda; zato toliko rek na zemlji Slovanov: Sura, Surica itd. Iz te korenice oblike je s sufiksom va tudi: sava = voda. V gerškem jeziku najdemo iz te korenike: ῥῶ, „betröpfeln, befeuchten, regnen“; zato Ζεὺς Ῥῆς, „Beiname des Zeus als Regengott“³⁾.

Po razlagi ostroumne Benfey-a⁴⁾ su tudi pomenjuje: „generare, producere“ in iz te oblike so besede: sansk. stri, „femina“, slov. stric, strina, sansk. svasri, „Schwester“, po pravem: cognata femina; slov. sestra; dalje letisk. seva, „Weib“, sansk. sunus, slov. sin, geršk. υἱός, staronordijski: sveinn, „puer, juvenis“. Iz te korenice oblike so tudi poznamljevanja: sansk. çāvaka, rusk. sobaka, „pullus, catulus“; dalje lat. sus, nemšk. svein, slov. svinja, — zavaljo rodovitnosti; geršk. ὄσ, in še: ὄσῆσα „matrix“. Omeniti še se more sansk. surabhī, „Mutter der Kühe“, gorensk. sura, ime krave, slov. savka, ime vola⁵⁾, hindostansk. sevu, „Buckelochs“⁶⁾.

Suront stoji za Surut, primeri: Borut, Košut, Marut, ker an, on = u, na pr. οὐσι iz οὐτι, αὐτι, gus, hus iz gans, nizonemšk. gôs, grôz iz granth, „gran-

dis“¹⁾. Suront — Surut, toraj pomeni mesto kraj Sure. V sredovečnih listinah se Suront — Surut najde v oblikah Zuric, Zurice, Ceyruh²⁾, Zuring, dnešnji den: Zeiring iz Surnik³⁾. Nemški jezik slovenski glas s rad spreminja v svoj z, na pr. Selnice v Zellniz, Sura v Zeyer, tako tudi Surec, Surice, Surnik v Zeiring. —

Na koncu tega članka še nekoliko imen iz napisov na štirskih rimskih kamenih. V kozji dolini tri dobre ure od Gradca je gosp. Knabl našel kamen s sledečim napisom: „Saturninus DVBNISSI filius vivus fecit sibi et SVADV-CIAE VANNI (filiae) conjugi“. V tem napisu je trojica slovenskih imen⁴⁾. Dubnissus v slov. obliki Dubniš, ali pa Dubniša, od dub, „quercus“ = imenom še navadnim Dobnik, Dubnik. Zavaljo sufiksa iš, iša, primeri: Jariš, Hertiš, Lubiša, Gostiša itd. Svaducia je že bila obširno v „Novicah“ razložena = Antestia. Van je mitologiško ime in se nahaja na podobi nekega retranskega molika⁵⁾. Ime Van se tudi nahaja v najstariših českih⁶⁾ listinah. Živijo še rodbine Vaniš, Vanič in Veniš.

Ravno na tistem mestu je kamen z napisom: L. Domitius Secundinus et DERVA MALAI filia conjux sibi et Juniano filio an XXV. Derva je historičko ime. Fredegar⁷⁾ imenuje: „Dervanus dux gentis Serbiorum“. Malaj⁸⁾ pomeni „der Hammer“, zavaljo sufiksa primeri lastne imena: Rataj, Blagaj, Pocaj, Križaj itd.

Lepo slovensko ime še se najde v napisu kamena, kateri je hranjen pri sv. Vidu blizu Greifenburga v gornjo-koroški dravski dolini. Ime pa se glasi VOTIGOVTVS (glej Ankershofen „Handb. der Gesch. Kärnth. V. Heft“ stran 578). Vot, ruski: bot, pomenjuje „angeschwollen“, dick, wohlbeleibt“, in gout, „Schlund, Kehle“, sansk. kantha; zato imena: Nilakantha, Blaukehle, Çrikantha, mit hehrer Kehle. Stari Latinci so imeli imena: „Nasico = Nosac, Fronto, „grossstirnig“, Dentatus = Zobač, Filo, „stülpnasig“; Nemci imajo imena: Daum, Schenkel, Faust, Rumpf, Dickhals, Schönhals itd., zakaj bi toraj tudi Votigout⁹⁾ ne bilo dostojno ime?

Kakor v imenu Votigout najdemo izraženo lastnost telesno, tako v drugem napisu najdemo imena po kakšnosti glasa. Kamen je hranjen pri svetem Vidu na Koroškem, in napis se po Gruterovem berilu tako glasi: „Titus Julius Condolli filius, Capatius Miles cohortis Montanorum Pri. Stip. XXX. H. S. E. Titus Julius CRIGALO, Titus Julius BVCCIO h. f.“¹⁰⁾. Titus Julius Kondolov sin — Kapáčev, je dobil ta spomenik od svojih dedičev Krigala in Buka. Krigal pomeni „der Heisere“ od krigla, „Heiserkeit“, kriglast, „heiser“¹¹⁾; zavaljo oblike primeri osebne imena: Kopal, Kobal itd. Buk pa pomeni „der Schreiende“, od buk, „der Schrei“, buka, „der Lärm“, bucati, „brüllen“. Imeni Kondol in Kapáč ste že bili

log. Forsch. I. 272), pa tudi vrš (vriš) „erzeugen“, Vrša, Vriša, „Beiname des Gottes der Liebe“, slov. Perša, lastne imena rodbin, primeri: peršiti, peršavica, „rieseln, nieseln“, sansk. vrišni, „Widder“, vrišan, „Stier“, serbski vrišak, dalje sansk. vriše „männliche Kraft“ (glej Benfey „Griech. Wurzellex.“ I. 339).

¹⁾ Glej dr. Ad. Kuhn v njegovem časniku „Zeitschrift für vergl. Sprachforsch.“ V. zvez. str. 212.

²⁾ Glej Muhar „Gesch. der Steierm.“ II. 72.

³⁾ Kraj Mure v vasi Hrastje še poznajo sur v pomenu potoka.

⁴⁾ „Mittheilungen des histor. Vereins für Steierm.“ I. Heft str. 60.

⁵⁾ Kolar „Staroitalia“ str. 330.

⁶⁾ Časopis čes. mus. VI. 67.

⁷⁾ Fredegar lib. IX. cap. 41.

⁸⁾ Gosp. Janežič ima malj, der Hammer, ali na Štorskem v moji rojstni okolici govorijo malaj. V slivniški fari v občini ranči so rodbini Malè (iz Malaj?)

⁹⁾ Pri Eichhornu stoji po tiskarnem pogrešku, Vogitout namesto Votigout. Dobil sem pozneje zvest prepis, zato opozovem mojo prejšnjo razlago Vogitout = Diogenes.

¹⁰⁾ Gruter str. 545. Nr. 10.

¹¹⁾ Glej Janežič „Slovník“ s. v.

¹⁾ Muhar „Gesch. der Steierm.“ I. 88.

²⁾ S tem člankom se zbriše poversna izpeljava imena Surontium v mojem spisu o „Noriku in Noreji“.

³⁾ Glej Benfey „Griechisches Wurzellexikon“ I. 408.

⁴⁾ Benfey G. W. I. 329.

⁵⁾ Glej Pott „Etymolog. Forsch.“ I. 214, 215.

⁶⁾ Enakolične tvarine vidimo iz korenice oblike vrš „irrigare, pluer“, gerški ῥῶ, ῥῶση, latinski ros, slovenski rosa; glasnik v se je v latinščini in slovenščini zgubil (Pott „Etymo-

razložene. Ime Buccio še se tudi najde na kamenu, najdenem pri sv. Margareti kraj Glane blizu Knittelfelda na gornjem Štorskem, in večkrat se na štirskih rimskih kamnih najdejo latinske imena Clamillus, brez dvombe prestave domačih Bukov.

Spomina vreden še je napis kamena hranjenega v Trögelwangu *) na Gornjem Štorskem: „MOCETIVS Martialis (filius) vivus fecit sibi et Melisae Coniugi fidae annorum XL. filiae Capitonis“. Mocetius = Močet od moča, močka, „auricula“, das Ohrläppchen. Tudi v ruskem jeziku znana beseda močecni, „auricularis“. Rodbini Močet in Mošet še ste na Štorskem. Zavoljo sufiksa primeri osebna imena: Skarget, dalje besede: klevret, trepet, cepet in ime slovanskega roda Velet. Capito je latinsko ime, kar pomeni Glavun, Glavač. Meliša pomeni črna od mal, mel, „makelig, schmutzig, schwarz“, zato malinica, melinica, die Schwarzbeere.

Ozir po domači.

Kočanska dolina.

Veliko krajev je bilo že v „Novicah“ popisanih, o Kočanih nam nihče ne zine. — Hočem tedaj jez ob kratkem ta kraj popisati, ker vém, da je veliko bravcov, ki še imena te doline po imenu slišali niso.

Skorej dve uri dolga in eno uro široka dolinica se razprostira na izhodni strani Primorja in se naslanja proti izhodu in severju na Horvaško, proti zahodu na Krajsko, na južni strani se derži Čičarije. Visoke gore jo obdajajo, med katerimi je naj višja gora Kozlek. Vsa je s kamenjem obsuta, in skorej dve uri se do nje verha hodi. Pot je težavna, pa ko se na verh pride, se vse težave pozabijo. Razgled odtod je obilno povračilo. Vidi se notranjska gora Nanos, vidi se cela Pivka, bistriška dolina, veliko vasi, cerkva in gradov. Razprostira se pred tvojimi očmi cela Čičarija in v sinji daljini vidiš jadransko morje z otokoma Kerkom in Čersom. Vidiš celo versto juliških planin in pod nogami ti je kočanska dolinica. Tam se mirno in skrivaje Reka valí in goni celo versto mlinov in žag.

Na drugi strani dolinice so hribi nižji, in ne, kakor le ti goli, ampak s travniki obraščeni; nahajajo se tudi gojzdi na njih. Žalostno se dvigujejo podertine starega Bobanskega gradu med temi gorami. Mogočen grad je tū nekdan bil. Al v tako samoto so se večkrat iz Horvaškega roparji pritepli in barona Lazarina (ki je prej posestnik tega grada bil) večkrat nadlegovali. Zapustili so ga tedaj in ne deleč drugega sozidali. Posestnik njegov je sedaj žl. gospod Zambelli.

Strašne pušobe so morale nekdan tū biti, ker sam Valvazor pravi, da ima grad nemško ime „Gutenegg“ od tod, ker je v resnici vsega dobrega konec, in dalje ni nič drugega kot gojzd in puščoba.

Ker ravno o gradovih govorim, omenim tukaj tudi stari Jablanski grad. Njemu je ravno taka pela, kot staremu Bobanskemu, in tudi on je zdaj zapuščen. Ne deleč od njega je mala cerkva Materi Božji posvečena, v kateri se je smešna prigodba ribanja nosov dogodila, ki smo je nedavno v „Novicah“ brali. Ta grad pa je že na krajnski zemlji.

Reka se mirno po dolini valí in goni mnogo mlinov. V njo se iztaka veliko drugih malih potokov, tedaj Kočanom nikdar merzle vodice ne zmanjkuje.

Na bregovih Reke so lepi travniki in rodovitne njive, na katerih Kočani posebno dosti krompirja pridelujejo. Tudi z živinorejo se Kočani pečajo, posebno z ovci; kar se pa tiče sadjoreje, niso hvale vredni. Razun kakega samca oreha tū in tam se le prav malokje zapazi kako sadunosno drevó. — Vinogradov se nahaja še precej po Kočanih; na marsikterem griču zeleni terta, čeravno jim truda ne poverne.

V dolini so 4 še precej velike vasi, namreč: Kutešovo, Zabiče, Terpcane in Pograje. Malo koristno bi bilo, da bi vse opisal.

Hočem tedaj le o Pograjah govoriti.

Ko od Bistrice v Kočane potuješ, vidiš pol ure deleč čedno cerkev na griču in pod gričem vas. To so Pograje. — Snažna vas ima lepe hišice; veliko jih je s ceglom kritih. Tū je vikarijat, ki obsega vso dolino. — Na griču je lepa cerkev matere Božje, ki je po prizadevanji gosp. Savinca veliko olepšana.

Pozimi hodijo fantje na Horvaško v delo. Kadar nazaj pridejo, prinesejo dokaj prisluženih krajcarčkov seboj; od prislužka po 10 in še več goldinarjev darujejo cerkvi. Kočani so čversti delavni ljudje. Z vsako hrano, z vsako obleko zadovoljni zgodaj vstajajo in na svoje dela hitijo. Eni grejo v gojzd, nasekajo derv ali brun ter jih v Bistrico prodajati vozijo. Drugi gredo na polje, ter delajo pridno in neutrudljivo. Kadar pa sneg zemljo pokrije, in jim ni več mogoče v gojzd hoditi, gredo na Horvaško in delajo karkoli si bodi.

Oblačijo se tako kakor Krajnci, le s tem razločkom, da si, kar tudi je velike hvale vredno, narejajo obleko z debelega doma pridelanega sukna; hlače imajo bele, jopič pa rujavkast.

Jezik govore slovenski, le da ga enmalo po horvaško zavijajo. Kočani so pobožni, še malo pokvarjeni ljudje; s ptujcem so prijazni in razgovorljivi. Le preradi vince serkajo, da je ob nedeljah včasih vse pijano; kadar se pa opiijejo, se začnejo prepirati in večkrat grejo kervavi iz pivnice. To ni lepo. Otroci pasejo po celo noč poleti goveda ali ovce, ogenj si zanetijo pa prepevajo včasih, da je veselje, — le premalo jih pošiljajo v Pograjsko šolo! — Da bi spoznali v koliko korist so vsakemu človeku šole, bi otroke gotovo bolj v šolo pošiljali! Janez Bilc.

Ogled po svetu.

Jarilo.

V beli Rusii se imenuje Jarilo bog spomladi in rodovitnosti. Mislijo si ga zalega belega mladenca, kateri belega konja jezdi. Pokriva ga bel plajšč. Glavo mu kinča venec spomladnega poljskega cvetja. V desnici derži človeško glavo in v levici snopič klasja. Noge ima bose.

Njemu na čast praznujejo tamošnji kmetje čas perve žetve zvečer 27. mesca travna. Berž ko se zmračí, se snide nekoliko deklic v kaki hiši. Izberejo si eno zmed njih za Jarila, ter jo oblečejo, kakor mislijo, da je Jarilo oblečen bil. Jo posadijo na konjiča, ki je h kakemu stebru privezan. Na to jame cela družba okoli Jarila igrati in plesati. Vsaka deklica ima na glavi venec dušecga cvetja.

Ako je spomlad topla in prijazna in če je posebno dan praznovanja lep, se praznuje ta veselica pod jasnim nebom, kader svitati jema. Stareji ljudje ne branijo deklicam veselja. Dokler igra terpi, pojejo deklice enoglasno pesem, v kateri se popisujejo dela omenjenega boga, kako po celem svetu hodi, žitu rast povikšuje in ljudem rodovitnost podeluje.

Kamor s svojo nogo stopi,

Rež povsodi gnati jema,

Kamorkol' okó oberne,

Tam povsod že klas dozreva.

Ta pesem je precej dolga. Čudno je, da to veselico samo deklice praznujejo ne pa mladi fantje. V drugih ruskih stranéh, na pr. v Voronežu, je bila navada, pred igro kakega mladenca do polja spremljevati. Tam se je potem na slavo omenjenega boga pelo in plesalo. Glas. slov.

Kratkočasnice.

* Blizo nekega mesta je bil blatnat bajer, v katerem je pred nekimi leti mladenec utonil; zato so si prebivavci mnogo vraž od tega jezerica pripovedovali in gosposka jih ni mogla prisiliti, da bi ga bili na suho djali in odvernili škodljive

*) „Mittheilungen des hist. Ver. für Steierm.“ V. zvez. str. 169.